

ÇİN KAYNAKLARINA GÖRE ESKİ TÜRK KİTABELERİ

Dr.Muhtarhan ORAZBAY
(Doğu Türkistan)

Türk" kelimesi Çin kaynaklarının çok eski dönemlere ait yazılı vesikalarında göze çarpmaktadır. Örneğin Çin kaynaklarının en önemli tarih kitapları olarak bilinen "Cu Su", "Süy Su", "Tan Şu", gibi kitaplarında eski Türk kavimlerine ait bilgi ve belgeler bulunmaktadır. Günümüzde araştırmalar ve incelemeler sonucu elde edilen bilimsel sonuçlara göre, Türklerin çok eski çağlardan günümüze kadar ulaştırdıkları köklü kültür varlığının mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Çok eski dönemlere ait Türk kitabelerinin canlı örneği olarak sayılan "altın elbiseli adam"a ait arkeolojik eşyalar içerisinde 1969-1970 yıllarında Kazakistan'ın Esik adlı kasabasında bulunan bir gümüş tabak üzerindeki "Esik Yazısı" tahminen günümüzden 2500 yıl önceki devire ait olduğu kanıtlanmaktadır.

Buna göre, Çin kaynaklarında "Say Con" olarak bilinen eski Türk kavminin, çok eski devirlerden başlayarak yazı kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Böylesine köklü bir kültürümüzün devamını ve ona bağlı bazı açıklamaları Çin kaynaklarının "Süy Sü-lalesi Tarihi" adlı kitabının "Batı Bölge Hakkında" bilgiler verilen bölümünden okumamız mümkün olmaktadır. Söz konusu kaynakta şu bilgiler göze çarpmaktadır: Yedisu bölgesinde yerleşmiş Kanlı Kağanlığının yazılı yasası da mevcut idi. Söz konusu yasa Kaan Sarayında muhafaza edilmektedir. Suçlu olanlar bu yasaya göre cezalandırılmıyormuş. Ağır suçların soyu yok edilir. Hafif suçların ise, idama mahkum ediliyormuş. Hırsızlık yapanlarında kolu kesiliyormuş.

Bu kaynaklardan da anlaşıldığı gibi, M.S. 3. yüzyıllarda eski Türklerde yazılı yasaların ve kanunların olduğu bir gerçektir.

1975'de Doğu Türkistan'ın Turfan Havzasında yapılan arkeolojik kazı sırasında elde edilen bambuk kitabeler üzerindeki bazı yazılar, M.S. 480'de yazıldığı, Çin yıllıkları boyunca "Yon Kan" adındaki idarecinin 17. yılı" kullanıldığı dile getirilmiştir. Buna göre söz konusu arkeolojik eşyaların Çin kaynaklarında "Cu Can", Orhon Yenisey yazıtlarında "Par-apırım", günümüzdeki bilim adamlarınca "Avar" olarak bilindiği eski bir Türk kavminin Çora Begin adındaki hükümdarları devrinde kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Aynı eşyalar içerisinde bulunan bir Çince eşya üzerinde de "Şuan Şi" yılmasının II. yılı olarak bilinen bir belge ortaya çıkmıştır. Bu dönem M.S.422 yıllara, yani Çin'in Kuzey Liang Hanlığı istilası altında yaşamış Hun sülelesinden gelen Corca Munsın Han idaresi zamanına denk gelmektedir. Bu eşyaların ve yazıların ait olduğu zaman ve kullanılan coğrafi bölgesi bakımından, yukarıda dile getirdiğimiz Kanlı kavimlerinin yazılı yasa ve kanunlarının mevcut olduğu canlı örneklerle ispatlanmaktadır.

Çin kaynaklarına göre, eski Türk kavimlerinin bir çok kitabeleri göze çarpmaktadır. Örneğin, 1959'da Doğu Türkistan'ın Turfan bölgesinde yol yapımı sırasında ortaya çıkarılmış, günümüzde Urumçi müzesinde NO: 1326 Vasika "olarak kayda geçmiş bir eserin M.S. 9. yüzyıllarda yapıldığı tahmin edilen "Çince Türkçe sözlük" parçalar olduğu bilinmektedir.

Çin seyyahlarından Şuan Zan adındaki şahsın yazmış olduğu "Büyük Tan Devrinde Batıya Seyahat" adlı kitabının 1.cildinin 8. sayfasında günümüzdeki Doğu Türkistan, Kazakistan ve Orta Asya bölgelerindeki idarecilerin elinde bir çeşit idarecilik tüzüklerinin bulunduğunu, söz konusu tüzüklerin otuzdan fazla harfleri tekrarlayarak yukarıdan aşağıya doğru yazdıklarını dile getirmiştir. Bu tür yazılar ve yazılmış olan birçok önemli kaynakların bulunduğu da ortaya koymuştur.

Eski Çin kaynaklarının ve diğer yazılı vasikalarının da doğrulamış olduğu gibi, eski Türk kitabeleri Türk tarihinin her dönemindeki çok önemli olayları açığa kavuşturmuştur. Örneğin Göktürkler devrinin abideleri sayılan "Kültigin Kitabesi, Bilge Kaan Kitabesi, Tımyukuk Kitabesi, Ongın Kitabesi, Suci Kitabesi, Sine-Usu Kitabesi, Hoyto-Tamır Kitabesi, İhe Höşötü Kitabesi, Talaş Kitabesi" gibi önemli kitabelerin araştırılması, incelenmesi ve karşılaştırılmasından elde edilen bilimsel sonuçlar, Türk dünyasının, Türk Cumhuriyeti ve Türk Topuluklarının siyasi, coğrafi, askeri, kültürel ve hukuki tarihin aydınlatılmasında büyük yarar sağlayacaktır.

Sonuç olarak şunları da belirtmemiz gerekiyor ki, biz Türk dünyasının tarihi konularına ona bağlı olarak Türklerin kimlik meselesine değindiğimizde özellikle kendi tarihimizin kendi görüşlerimiz doğrultusunda araştırılmasına, Türk tarihine Türk görüşüyle bakılmasına önem vermemiz ve bu yolda yapılmakta olan tüm çalışmalara millet olarak sahip çıkmamız ve destek sağlamamız gerekmektedir. Bu tür çalışmalar, Türk dünyasının kültür uygarlığını aydınlatacak önemli temellerinden biridir ve günümüzde Türklüğün, Türküm diyen Türk insanların tarihte olduğu gibi önemli meseleler üzerinde birleşecek tek noktadır. Türk ruhu, Türk gururu Türkleri XXI. yüzyıla başarıyla götürsün. Bizler tarihte Türkdük, bugün de Türküz, yarın da Türk olarak kalacağız.

TARTIŞMA

Başkan- Efendim, Sayın Orazbay'a ben de teşekkür ediyorum. Bize, Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Kitabeleri konusunda değerli bilgiler verdiler. Gerçekten, bir millet, bir toplum tarihini kendisi yapar, insan tarih yapar; fakat, o tarihten herhangi bir iz, yani eser, kitabe, kitap, kalıntı kalmamışsa, onu bizim öğrenmemiz mümkün değildir. Yani bugün, Türk dünyasının bir bütün olarak yeniden düşünölmeye başlandığı şu sıralarda, elbette dünyanın neresinde olursa olsun, Türk Milletinin tarihi ile ilgili her ne varsa, onları bilmemiz ve üzerinde ciddi tahliller ve araştırmalar yapmamız gereklidir.

Şimdi, 10 dakika soru-sormak veya katkı yapmak için süre vereceğiz.

Buyurun Sayın Tuncer.

Prof.Dr.Orhan Cezmi TUNCER- Konuşmacıya teşekkür ederiz. Tabii bizi onurlandırıyor, güçlendiriyor, Türk deyince insanın kalbi başka türlü atıyor. Bir dil, bir kültür öğrenebilir; ama, Türk olmak kolay değil; canıyla, canıyla, ruhuyla, kalbinin atışıyla, her şeyiyle o bambaşka bir duygu, belki de Allah'ın bir nimeti. Herkese nasip olmamıştır. Herhalde bu yüzden -İsa'dan önceden başlarsak- 4 bin yıl, belki de hiçbir ırk bu kadar uzun süre varlığını koruyamamıştır. Şükürler olsun ki Türküz.

Tabii, bu coşku içinde ben şunu rica ediyorum: Niçin altın elbise; yani, altın nadide olduğu için mi altınlığını ortaya koymuş. aslında yumuşak bir malzemedir, cenk elbisesi değildir. onu anlamak istiyorum.

İkincisi, Çin kaynaklarında, Türk adı en erken -yazılı kaynaklarında- nereye kadar iniyor? Türk kaynaklarında, isterse Uygurca olsun, ama kendi tarihimizde ilk yazılı belge nereye kadar iniyor? Şimdi bu coşku içerisinde, ne kadar erken olursa, bizi o kadar güçlendirecek, o bakımdan soruyorum.

Teşekkür ederim.

Dr.Muhtarhan ORAZBAY- Bu, altın elbiseli adam konusu, mezara gömüldüğü sırada, toprağa verildiği sırada giydirilmiş olmasıdır. Buna da, Çin kaynaklarında "Altay Dağlarının güneyinde Türkler, kendileri çok altın yaparmış. O altının o kadar çok olduğu ve onların birçok yerde kullanıldığı" ifade edilmektedir. Onun için, bu savaş için değil, sadece gömüldüğü sırada, çok ünlü bir şahıs olmasından dolayı verilmiştir.

İkinci sorunuza gelince, biraz önce bahsettiğim gibi, Turfan Havzası'nda bulunan o Bambuk, üzerine yazı yazılmış olan belgelere dayanarak söylersek, Milattan Sonra 480 yılını, ben ilk yazının bulunduğu zaman diye tahmin ederim.

Üçüncüsü, Türk adının ilk çıkışı, çok eski Tele kavmine yakın olmaktadır. Telenin de aynı zamanda Töre olması veya Töreik'e son ek eklenerek Türk olması ihtimali çok. Onun için, 7 nci, 8 nci asırdaki kaynakların yazdığına göre, 5 nci asır bize Türklerin Tuğçe olarak çıktığını göstermektedir. Tele ismi Milattan önceki kaynaklarda göze çarpmaktadır.

Alibek RÜSTEMOV (Taşkent Şarkiyat Enstitüsü Profesörü)- Ben, Sayın Muhtarhan'ın bir fikrini tenkit etmek istiyorum. Bu fikir ondan ibarettir ki: Orhun Yazıtlarının, kadimî yazıtların, hepsinin dilini çevirip incelemek lazımdır. Bana bu fikir hoş geldi. Bir örnek vereyim, Bilge Hakan abidesinde bir cümle var. Bilge Hakan Türk halkına müracaat ederek der ki "Sen aşşıkseñ, Toğsık Ömessene" Bunu çevirmişler şöyle: "Sen Türk halkı, aç olsan onu bilmezsen, tok olsan açlığı bilmezsen" gerçekte ise orada demek ister ki "

Ey Türk halkı, sen açıkça söylemişsen ve gizli fikirlerini bilmezsen" O da orada, Çin mandalarında buna misaller de vardır. Çin imparatorları, bu Türklerin içine, birbirleriyle tokuşturmak için casuslar yollamıştır. Onun için ben bu fikri eklemek istiyorum.

Başkan- Teşekkür ederim.

Buyurun Hanımefendi.

Serpil BAĞCI- (Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü)- Bir şey öğrenmek istiyorum, bu sözünü ettiğiniz yazıtların, ya da kitabelerin ne olduğunu anlayamadım ben. Bir de yapıldığı malzemeyi merak ediyorum.

Dr.Muhtarhan ORAZBAY- 59'da ortaya çıkarılmış olan üç sayfalık eski bir Çin kâğıdı üzerine yazılmış, bu da bir küçük kutu içerisinde bulunmuş; ama, çok çürümesinden dolayı birçoğunun okunacak halde olmadığı, bir sayfasının okunaklı olduğunu ondan dolayı biz onun o döneme ait olduğunu tespit ettik.

İkincisi de, bir bambuk üzerine, eski Çinlilerin, sıcak teli ısıtarak yazdığı bir usul. O da günümüzde halen 5 tane şey olarak, Urumçi Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Halen bilimsel olarak araştırma yapılmamıştır.

Metin yazısı Uygurca ve altında Çince; karşılaştırmalı sözlüğün tek bir sayfası olduğunu görüyoruz.

Başkan- Buyurun Mehmet Bey.

Prof.Dr.Mehmet SARAY- Sayın Başkan, muhterem hanımlar, beyler; misafir dostlarımız, -Türk vatanı oldu; ama- sevgili Muhtarhan'ı henüz daha Türkiye'ye alışamamış görüyorum. Türkleri yıkan yabancı güçler değildir, bu olmamıştır. O işin son safhasıdır. Türkleri yıkan aralarındaki çekişmeler olmuştur. Nitekim, abidelerde, "Ey Türk sene törenden ayrılmayıydın böyle olur muydun" diye meseleler uzun uzun anlatılır. Ama, inanıyorum, bu genç, kıymetli arkadaşım, Orta Asya Türk tarihini ve Türk tarihin diğer safhalarını da tetkik ederek, bilgisini, ilmini genişlettikçe bunların farkına varacaktır.

Ben bunu da arz etmek istiyorum.

Dr. Muhtarhan ORAZBAY- Kısaca cevap vermek istiyorum. Yabancı güçtür; bizim aramızı bölme-seydi, biz hiçbir zaman bölünmezdik. Benim değinmek istediğim konu bu. Bölünmemiz, insan olarak, iki insanın bir arada çekişmesi olabilir, bu doğal. İnsan yapısına çok doğal bir şey ama, insanları parçalamak, o çoğunlukla, Türk dünyasını parçalayanların çoğunun dışarıdan olduğunu belirtmek istiyorum.

Başkan- Efendim, tabii bu konu çok önemli; fakat, asıl konu dışında. Saatlerce tartışılabilir. Onun için, bence şimdi onu bırakalım. İç de önemli, dış da önemli, her ikisi de önemli.

Doç.Dr.Muhtarhan ORAZBAY- o gelecekteki çalışmalarımıza bağlıdır, sonuçlandırarsak her zaman yayına hazırdır.

Başkan- Efendim, başka soru sormak isteyen var mı?

Buyurun.

İffet ARSLAN- Dün ben sormuştum altın elbiseli askerin kime ait olduğunu. Beyefendi çok güzel söylediler, bilimsel olarak ispatlanmış şekilde söylüyorlar. Kazakistan'daki müzecilere haber verilmiş mi? Onun altına bugün böyle bir plaket konacak mı? Tüm sanat tarihçileri, elbisenin Türk kaynaklı olduğunu bir bakışta anlayacaklardır. Şimdi, bilimsel olarak ispatlandığına göre, Kazakistan'a bu bilgi verilmiş mi? Verilmemişse, şuradan bir karar çıkarın bu bilgili vermek üzere.

Muhtarhan ORAZBAY- O halen bizim idarecilerin sorunudur.

Bilimsel olarak kabul edildikten sonra, onun kararlaştırılması ve kabul edilmesi, Hükümetin ve Devletin elindedir. Ona bizim karışmamız mümkün değil.

Başkan- Efendim, ilmî konular, tabii böyle yerlerde kararlar olmaz. O, yazılır, tartışılır, ikna olan olur, olmayan da olmaz.

Çok teşekkür ediyorum.